VOLEYBOLCHILARNING TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

G‘.R.Qurbonov
Farg‘ona davlat universiteti Jismoniy madaniyat va sport faoliyati fakulteti Sport o‘yinlari nazariyasi va uslubiyati kafedrasi dotsenti

Annotatsiya. Mazkur maqolada voleybolchilar texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish samaradorligi yoritilgan. Tadqiqotda video tahlil, muammoli vaziyatlar, differensial yondashuv, tezkor qayta aloqa va kichik guruhlarda ishlash metodlaridan foydalanish nazarda tutilgan. Pedagogik tajriba modeli asosida voleybolchilarning to‘p kiritish aniqligi, to‘p qabul qilish sifati, uzatish aniqligi va hujum samaradorligi baholandi. Namunaviy natijalar zamonaviy pedagogik texnologiyalar qo‘llanilgan guruhda texnik-taktik ko‘rsatkichlar an’anaviy mashg‘ulotlarga nisbatan yuqoriroq o‘sishini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar: voleybol, texnik tayyorgarlik, taktik tayyorgarlik, pedagogik texnologiya, video tahlil, qayta aloqa, mashg‘ulot, sportchi.

Kirish. Bugungi sport amaliyotida yuqori natijaga erishish nafaqat jismoniy tayyorgarlik darajasiga, balki mashg‘ulot jarayonini ilmiy asosda tashkil qilish, sportchining individual xususiyatlarini hisobga olish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llashga ham bog‘liq. Ayniqsa, voleybolda harakat vaziyatlarining tez o‘zgarishi sportchidan texnik harakatlarni aniq bajarish bilan birga qisqa vaqt ichida to‘g‘ri taktik qaror qabul qilishni talab etadi.

O‘zbekistonda jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilangan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi PF-5924-son “O‘zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni bilan sportni ommalashtirish, yoshlarni sportga keng jalb etish, sport ta’limi muassasalari faoliyatini yaxshilash hamda yuqori natijali sportchilar tayyorlash bo‘yicha ustuvor vazifalar belgilangan. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 3-noyabrdagi PQ-414-son “Jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlarni tayyorlash hamda ilmiy tadqiqotlar tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori sport ta’limini xalqaro standartlarga moslashtirish, ilg‘or xorijiy sport-ta’lim texnologiyalarini joriy etish, pedagogik va ilmiy salohiyatni oshirish hamda sportchilarning texnik-taktik tayyorgarligini ilmiy monitoring qilish zarurligini belgilaydi.

Voleybol yo‘nalishi uchun esa O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 19-iyuldagi PQ-274-son “Voleybol sport turlarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori alohida ahamiyatga ega. Qarorda voleybol, sohil voleyboli va para voleybolni ommalashtirish, sportchilarni saralash va professional tayyorlash bosqichlarini takomillashtirish, zamonaviy sport infratuzilmasini rivojlantirish hamda seleksiya va tayyorgarlik jarayonlarini raqamlashtirish vazifalari belgilangan. Mazkur hujjatlarda belgilangan vazifalar voleybolchilar tayyorgarligida innovatsion pedagogik texnologiyalar, video tahlil, individual va differensial yondashuv hamda tezkor nazorat vositalaridan foydalanish dolzarbligini oshiradi.

Tadqiqot vazifalari. Tadqiqot doirasida voleybolchilar texnik-taktik tayyorgarligining boshlang‘ich holatini aniqlash, zamonaviy pedagogik texnologiyalarga asoslangan mashg‘ulot metodikasini ishlab chiqish, mashg‘ulotlar davomida texnik-taktik ko‘rsatkichlar dinamikasini baholash hamda tajriba yakunida olingan natijalarni qiyosiy tahlil qilish ko‘zda tutiladi.

Tadqiqot metodlari

Tadqiqotda ilmiy-uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatuv, nazorat testlari, video tahlil, pedagogik tajriba va matematik-statistik tahlil usullaridan foydalaniladi.

Pedagogik tajribada **24 nafar voleybolchi** ishtirok etadi. Ular 12 nafardan nazorat va tajriba guruhlariga ajratiladi.

Tajriba muddati — **8 hafta**.

Nazorat guruhi an’anaviy mashg‘ulot metodikasi asosida shug‘ullanadi. Tajriba guruhida esa quyidagi zamonaviy pedagogik texnologiyalar qo‘llanadi:

— video orqali texnik harakatni tahlil qilish;
— bajarilgan harakatdan keyin tezkor qayta aloqa berish;
— muammoli o‘yin vaziyatlarini yaratish;
— kichik guruhlarda taktik topshiriqlar bajarish;
— individual xatolarga mos korreksion mashqlar;
— “vaziyat–qaror–harakat” tamoyili asosida taktik mashqlar.

Baholash mezonlari

Voleybolchilarning texnik-taktik tayyorgarligi quyidagi ko‘rsatkichlar bo‘yicha baholanadi:

1. to‘p kiritish aniqligi;
2. to‘p qabul qilish sifati;
3. uzatish aniqligi;
4. hujum zarbasi samaradorligi.

Har bir ko‘rsatkich 100 ballik foiz tizimiga keltiriladi.

Tadqiqot natijalari

Quyidagi ma’lumotlar hozircha **namunaviy tajriba modeli** hisoblanadi.

№	**Ko‘rsatkich**	**Tajriba boshida, %**	**Tajriba oxirida, %**	**O‘sish**
1	To‘p kiritish aniqligi	61,0	76,5	+15,5
2	To‘p qabul qilish sifati	63,5	78,0	+14,5
3	Uzatish aniqligi	66,0	81,5	+15,5
4	Hujum samaradorligi	58,5	72,0	+13,5

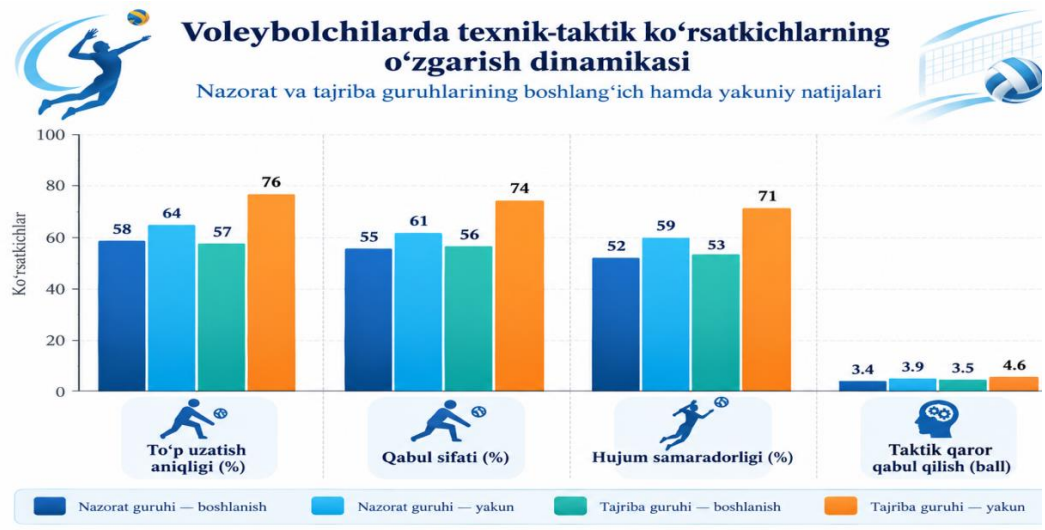
Natijalardan ko‘rinib turibdiki, tajriba guruhi voleybolchilarida barcha asosiy texnik-taktik ko‘rsatkichlar bo‘yicha ijobiy dinamika kuzatilgan.

To‘p kiritish aniqligi 61,0 foizdan 76,5 foizgacha oshgan. Bu ko‘rsatkichdagi 15,5 foizlik o‘sish sportchilarning to‘p kiritish texnikasini video tahlil qilish va individual xatolarni tezkor tuzatish bilan bog‘lanishi mumkin.

To‘p qabul qilish sifati 63,5 foizdan 78,0 foizgacha ko‘tarilgan. Bunda turli tezlik va yo‘nalishdagi to‘plarni qabul qilishga qaratilgan vaziyatli mashqlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Eng yuqori yakuniy natija uzatish aniqligida qayd etilib, ko‘rsatkich 66,0 foizdan 81,5 foizgacha oshgan.

Hujum zarbasining samaradorligi esa 58,5 foizdan 72,0 foizgacha yaxshilangan.

1-rasm. Voleybolchilarning texnik-taktik ko‘rsatkichlari dinamikasi

Tajriba guruhi uchun tayyorlangan diagrammada to‘rtta asosiy ko‘rsatkichning tajribadan oldingi va keyingi holati qiyoslangan. Diagrammada barcha ko‘rsatkichlarda yakuniy natijalar boshlang‘ich ko‘rsatkichlardan yuqori ekanligi ko‘rinadi.

Muhokama

Tadqiqot modeli natijalari zamonaviy pedagogik texnologiyalar voleybol mashg‘ulotlarida faqat qo‘shimcha vosita sifatida emas, balki sportchining xatosini aniqlash, uni tushuntirish va tuzatishni boshqaruvchi pedagogik mexanizm sifatida qo‘llanishi mumkinligini ko‘rsatadi. Video tahlil sportchiga o‘z harakatini tashqi tomondan ko‘rish imkonini beradi. Bu ayniqsa to‘p kiritish, uzatish va hujum zarbasidagi tana holati, oyoq-qo‘l koordinatsiyasi va harakat vaqtini tahlil qilishda samarali hisoblanadi. Tezkor qayta aloqa esa sportchiga xatoni takroriy urinishdan oldin tushunish va tuzatish imkonini beradi. Biroq murabbiy har bir urinishdan keyin tayyor javob bermasdan, ayrim hollarda sportchini o‘z harakatini mustaqil tahlil qilishga undashi ham maqsadga muvofiq. Muammoli taktik vaziyatlardan foydalanish texnikani real o‘yin sharoitiga yaqinlashtiradi. Masalan, sportchi faqat to‘pni uzatishni emas, balki himoyachilar joylashuvi, sheriklar harakati va hujum yo‘nalishiga qarab optimal uzatish variantini tanlashni o‘rganadi. Bunday metodika texnik tayyorgarlik va taktik tafakkurni bir-biridan ajratmasdan rivojlantirish imkonini beradi.

Xulosa. Voleybolchilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan kompleks foydalanish mashg‘ulot jarayonining samaradorligini oshirish imkonini beradi. Video tahlil, tezkor qayta aloqa, muammoli vaziyatlar va individual korreksion mashqlar:

— texnik xatolarni tezroq aniqlash;
— sportchining o‘z harakatini tahlil qilish ko‘nikmasini rivojlantirish;
— texnik harakatlarni real o‘yin vaziyatlariga moslashtirish;
— mustaqil taktik qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Namunaviy tajriba ma’lumotlarida to‘p kiritish aniqligi **15,5 foiz punktga**, qabul sifati **14,5 foiz punktga**, uzatish aniqligi **15,5 foiz punktga**, hujum samaradorligi esa **13,5 foiz punktga** yaxshilangan. Mazkur yondashuvni voleybol bo‘yicha o‘quv-mashg‘ulot jarayoniga tizimli joriy etish sportchilarning texnik mahorati bilan bir qatorda o‘yin tafakkuri va taktik moslashuvchanligini rivojlantirish uchun ham samarali pedagogik vosita bo‘lishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining **2020-yil 24-yanvardagi PF-5924-son Farmoni** — “O‘zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining **2022-yil 3-noyabrdagi PQ-414-son Qarori** — “Jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlarni tayyorlash hamda ilmiy tadqiqotlar tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining **2024-yil 19-iyuldagi PQ-274-son Qarori** — “Voleybol sport turlarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
4. Qurbonov.G’.R EDUCATION OF SPECIAL DEGREES IN YOUNG VOLLEYBALL PLAYERS THROUGHADJUSTEDGAMES–Fergana:Monograph/FarDU, 2025.– 86 p.
5. Qurbonov.G’.R Entry into the specialty in selected sports (Volleyball). Textbook/– Fergana: FarDU, 2025.– 215 p